

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ Камолова Бибиқалон Бобомулоевна ба диссертатсия ва автореферати Раҷабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) пешниҳод шудааст.

Мубрамаи, ҳадафмандӣ ва афзалиятнокии таҳқиқот.

Диссертатсияи Раҷабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» ба ҳаллу фасли проблемаи мубрами муосир – роҳу воситаҳои ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди таълими забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ бахшида шудааст.

Тағйироти куллие, ки дар ҷомеаи Ҷумҳурии Тоҷикистон рух медиҳанд, дар назди муассисаҳои таҳсилоти олии масъалаи омодагардонии кадрҳоеро гузошт, ки дараҷаи баланди фарҳанг, саводноқӣ, маърифатноқӣ, салоҳиятмандии касбиро фаро гирифта, барои худтатбиқсозӣ ва кор дар шароитҳои муҳити бисёрфарҳангӣ қобилият доранд.

Тавре ки унвонҷӯ ибраз медорад, имрӯз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси маърифатнок ҳамзамон бо забони тоҷикӣ боз забони русӣ - забони муоширати байналмилалӣ, инчунин забонҳои аврупоӣ (англисӣ, олмонӣ, фаронсавӣ) ва осийӣ (арабӣ, ҷопонӣ, чинӣ, куриёӣ)-ро медонад. Дар қатори забони модарӣ донишҷӯ дигар забонҳо имконият медиҳад, ки натавонанд бо фарҳанги халқҳои гуногун ошноӣ пайдо гардад, балки ҳамчунин зебӣ ва хусусияти фарҳанги худ идрок карда шавад.

Дар методикаи муосири ватанӣ ва хориҷӣ айни замон тавҷеҳ ва

тафсири мухталифи мафҳуми «салоҳиятмандии байнифарҳангӣ» вучуд дорад. Салоҳиятмандии байнифарҳангӣ ҳамчун қобилияти муқоисасозии умумиятҳои забонӣ-фарҳангии мавриди омӯзиши пайваста, эзоҳдиҳии тафовутҳои байнифарҳангӣ ва мувофиқан амал намудан дар ҳолатҳои ҳалалдор шудани ҳамдигарфаҳмии байнифарҳангӣ фаҳмида мешавад.

Ба андешаи муаллифи диссертатсия, тибқи таҳлили адабиёти психологӣ-педагогӣ, бо вучуди як силсилаи томи асарҳо бахшида ба пажӯҳиши ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангӣ то ҳол дар илми педагогика ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ моҳият, мундариҷа ва таркиби падидаи иҷтимоӣ фарҳангии мавриди таҳқиқоти муаллиф амиқан *нокифоя омӯхта шудаанд*. Ҳамаи ин *мубрам будани* коркарди назариявӣ ва амалии масъалаҳои марбут ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи забони хориҷиро дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ тасдиқ менамояд.

Мақсади таҳқиқот-аз лиҳози назариявӣ асоснок кардан ва аз тариқи озмоиш санҷидани модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар самаранокии технологияҳои педагогӣ зимни таълими забони хориҷӣ иборат аст.

Объекти таҳқиқот-раванди инкишофи салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён чӣхати истифодаи технологияҳои педагогӣ зимни таълими забони хориҷӣ.

Мавзӯи таҳқиқот-ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён зимни таълими забони хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ.

Навоварии илми таҳқиқот аз инҳо иборат мебошад:

1. Бори нахуст дар илми педагогика ва таърихи маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди таълими забони хориҷӣ дар шароитҳои муҳити бисёрфарҳангии муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ мавриди омӯзиш қарор дода шуд.

2. Қоидаи концептуалии равияи шахсиятӣ-фаъолмандӣ ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён-бакалаврҳо, ҳамчун қисмати пешбари омодагии касбӣ, ки барои бурдани фаъолияти мустақилонаи таълимӣ дар шароитҳои муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон зарур аст, муайян карда шуд.

3. Моҳият ва сохтори салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён зимни таълими забони хориҷӣ дар муҳити бисёрзабонӣ муайян карда шуданд, шаклҳои онҳо (забонӣ, коммуникативӣ, мавзӯӣ, шахсиятӣ, таълимӣ) ҷудо карда шуданд, пуррагардони мундариҷавии онҳо мавриди баррасӣ қарор гирифт.

4. Модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён, ки самарабахшии истифодаи технологияҳои инноватсиониро ҳангоми таълими забони хориҷӣ таъмин месозад, коркард ва тасдиқ карда шуд.

5. Семинари махсус оид ба мавзӯи «Муоширати байнифарҳангии муаллими забони хориҷӣ», ки ба ташаккул ва тақомули низоми донишҳо, малакаҳо ва маҳоратҳои донишҷӯён-муаллимони ояндаи забони хориҷӣ нигаронида шудааст, коркард карда шуд.

6. Низоми санҷиши ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён, ки меъёрҳои фарҳангшиносӣ, коммуникативӣ, касбӣ ва шахсиятӣ-арзиширо фаро мегирад, инчунин нишондодҳои аз рӯйи ҳар меъёр ба даст овардашуда пешниҳод карда шуданд.

7. Маводи нав оид ба амалияи нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ (АНШХ), ки таъсири мутақобилаи фарҳангҳои миллӣ, мубрамгардони ҳолатҳои воқеии муоширати байнифарҳангӣ ва амалисозии методҳо ва воситаҳои технологияҳои бозигиро пешбинӣ мекунад, коркард карда шуд.

8. Меъёрҳои таҳқиқи озмоишии фаъолияти таълимии донишҷӯён дар давраи таҷрибаомӯзии педагогӣ, ки шомили тамоюл ба ошкорсозии маҳорати банақшагирӣ ва ба амал татбиқгардони нақшаи муоширати забони ғайр мебошанд, тасвир карда шуданд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар рисола дар асоси талабот нисбати омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён зимни таълими муошират бо забони ғайр, ки мақсад, вазифаҳо, муносибатҳо, принципҳо, қисматҳо, сохтор ва мундариҷаи муоширати байнифарҳангии дар шароитҳои таълим дар муассисаи таҳсилоти олии омӯзгорӣ ташаккулёбандаро фаро мегирад, коркард карда шудааст. Модели коркардшуда барои барқарорсозии асоси назариявии омодагии донишҷӯён ва самаранокии технологияҳои педагогӣ ҳангоми таълими забони хориҷӣ хидмат мерасонад, ки ба татбиқи он дар рафти таълими муносибати шахсиятӣ-фаъолмандӣ ба забони хориҷӣ мусоидат менамояд. Дар таҳқиқот мураттабсозии мақсадҳо, вазифаҳо, фарзияҳо гузронида шуд; принципҳо ва мундариҷаи таълим, шароитҳои педагогӣ, давраҳои таҳқиқи таҷрибавӣ-озмоишӣ ва меъёрҳо барои баҳодихии маҳоратҳо ва малакаҳои ташаккулёфта ифода карда шуданд; ифодаи хосаи низомнокии таҳсилоти донишгоҳӣ-раванди ташаккули муоширати байнифарҳангии касбии донишҷӯёни факултаҳои забонҳои хориҷӣ, ки ба маҷмӯиат ва ҳамгироии фанҳои омӯхташавандаи ихтисосӣ (АНШХ) ва умумикасбӣ (методӣ) бо роҳёбии минбаъда ба амалияи педагогӣ асос меёбад, пешниҳод карда шуд.

Дарҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо дақиқияти қавоиди аввалияи методологӣ ва назариявӣ; таҳлил ва баҳисобгирии ҳолати проблемаи таҳқиқот дар назария ва амалияи педагогӣ; истифодаи маҷмӯи методҳои тавъам бо мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқ; хусусиятнокии маводи таҷрибавӣ; санҷиши озмоишии фарзия ва тасдиқи муваффақонаи кори таҷрибавӣ дар амалияи муассисаҳои таҳсилоти олий; муътамадии натиҷаҳои ба даст овардашуда; таҷрибаи кории бисёрсолаи муаллифи рисола дар муассисаи таҳсилоти олии омӯзгорӣ; коркарди маълумотҳои озмоишӣ тавассути методҳои омори риёзӣ таъмин карда мешавад.

Мутобиқати диссертатсия ба талаботи низомнома оид ба дарёфти дараҷаи илмӣ.

Тибқи ҳадафу вазифаҳои диссертатсия мантиқан он аз муқаддима, ду боби асосӣ, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат аст.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи таҳқиқот асоснок карда шуда, перомуни мақсаду вазифаҳои кор ва методҳои тадқиқотӣ суҳан рафта, аҳамияти назариявӣ ва амалии кор зикр гаштааст, нуктаҳои барои ҳимоя пешниҳодгашта ба расмӣ дароварда шудаанд. Унвонҷӯ аппарати илмии рисола ро возеху равшан баррасӣ намудааст.

Дар боби аввал «Асосҳои назариявии ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзорӣ» муносибатҳои асосӣ дар омӯзиши мафҳумҳои «салоҳият», «салоҳиятмандӣ», «салоҳиятмандии байнифарҳангӣ» таҳлил карда шудаанд, моҳият, сохтор ва мазмуни салоҳиятмандии байнифарҳангӣ мушаххас карда шуда, асосҳои педагогии ташаккулёбии салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар ҷараёни омӯзиши забони хориҷӣ дар донишгоҳҳои педагогӣ баррасӣ карда шудаанд; муносибати шахсиятӣ-фаъолмандӣ ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар муҳити этникӣ-фарҳангӣ ва омодагии мутахассисони ояндаи педагогӣ ба ҳамкорӣ дар заминаи равоити байнифарҳангӣ маълум карда шудааст.

Муаллифи рисола иброз меорад, ки яке аз мақсадҳои таълими забони хориҷӣ рушди салоҳияти коммуникативии ғайризабонӣ аст, пас вазифаи асосии таълими забони хориҷӣ аз ташаккулдиҳии салоҳияти коммуникативӣ, яъне қобилияти омодагӣ ба амалисозии муоширати байнишахсӣ ва байнифарҳангӣ тавассути забони ғайр бо намоёндагони забон мебошад.

Мафҳуми «салоҳияти коммуникативӣ», ки ба сифати мақсади ҳамгароикардашудаи таълими забони хориҷӣ амал менамояд,

муоширати байнишахсӣ ва байнифарҳангии ғайризабонӣ бо намояндагони забон дар ҳудуди аз ҷониби стандарт муайянгардида фаҳмида мешавад.

Диссертант дар асоси муносибатҳои коммуникативӣ, интегративӣ, когнитивӣ, иҷтимоӣ-фарҳангӣ, шахсиятӣ-фаъолмандӣ модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар “гурӯҳҳои бисёрэтникӣ”-ро зимни таълими муошират ба забони хориҷӣ қорқард намудааст, ки ҳама қисматҳои он ба ҳам вобаста ва тобеанд ва ин яқлухтии онро тасдиқ мекунад. Асоси моделро мақсади тақомулдиҳии раванди ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён, донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ зимни таълими муошират бо забони ғайр ташкил медиҳад.

Дар боби дуюм «Технологияҳои педагогӣ дар ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» масъалаҳои технологияҳои педагогӣ ҳамчун воситаи баландбардории сифати таълими забони хориҷӣ дар муассисаи таҳсилоти олии педагогӣ, масъалаҳои, технологияи фаъолияти муштараки педагогии донишҷӯён дар шароити муоширати байнифарҳангӣ ва самаранокии технологияҳои педагогӣ дар ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангӣ дар давраи таълими таҷрибавии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ, пешниҳод карда мешавад.

Унвонҷӯ ибраз менамояд, ки предмети технологияи педагогии муосир фаъолиятҳои мутақобилаи мушаххаси амалии муаллимон ва таълимгирандагон дар ҳама гуна соҳа мебошанд, ки дар асоси сохториқунонӣ, банизомдарорӣ, барномасозӣ, алгоритмиқунонӣ, стандартиқунонии тарзҳо ва усулҳои таълим ё тарбия ва ғайра ташкил карда шудаанд. Дар оқибат натиҷаи мусбати устувор дар азҳудқунии донишҳо, маҳоратҳо ва малақаҳо аз ҷониби муҳассилин, дар ташаккули шаклҳои иҷтимоӣ-арзишӣ ва одатҳои рафтор ба даст оварда мешавад.

Майлу рағбати донишҷӯён ба ташаккули салоҳиятмандии байнифархангӣ, технологияҳои педагогии инноватсионӣ муайян ва меъёрҳои нишондиҳандаи рағбатнокии донишҷӯён ба маҳорати коммуникативӣ-нутқӣ дар раванди таълими забони хориҷӣ ошкор карда шудааст.

Дар ҷараёни кори озмоишӣ маҳорати касбии омӯзгори забони олмонӣ оид ба интихоби шаклу методҳои мусбии ангезанокии ҷараёни ташаккули салоҳиятмандии байнифархангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфархангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ омӯхта ва ба як низоми муайян дароварда шудааст. Ҳамзамон, хусусияти махсуси вачҳнокии ташаккули салоҳиятмандии байнифархангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ кушода дода шуда, бо роҳи гузаронидани озмоишҳои таҷрибавӣ меъёрҳо ва нишондиҳандаҳое, ки ҷараёни тағйирёбии инкишофи фаъолияти маърифатии донишҷӯёнро таъмин мекунанд, нишон дода шудааст.

Натиҷа ва хулосаҳои ба даст овардашударо метавон ҳангоми таҳқиқи масъалаи ташаккули салоҳиятмандии байнифархангии донишҷӯёни донишгоҳҳои педагогӣ зимни омӯзиши забони хориҷӣ истифода бурд. Дар асоси нуқоти назариявӣ ва хулосаҳое, ки дар диссертатсия пешниҳод карда шудааст, оид ба ташаккули салоҳиятмандии байнифархангии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ дар ҷараёни омӯзиши забони хориҷӣ тавсияҳои методӣ таҳия ва коркард шудааст.

Бо вучуди афзалиятҳо аз рӯи мутолиаи автореферат ва диссертатсия баъзе эродҳоро мушоҳида кардан мумкин аст, ки муаллиф метавонад онҳоро дар фаъолияти минбаъдаи илмӣ ҳеш ба эътибор гирад:

1. Дар қисми назариявии таҳқиқот диссертант возеҳ ифода

накардааст, ки дар таҳияи рисола оид ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён ба асарҳои кадом олимони тоҷик таъя намудааст.

2. Диссертант дар рисолаи хеш қайд кардааст, ки ташаккули малака ва маҳоратҳои ғайрзабонӣ дар иштироки фаъоли донишҷӯён тавассути забони хориҷӣ барои муносибатҳои байнифарҳангӣ мусоидат карда метавонанд. Беҳтар мебуд, агар дар ин самт фаъолияти байнифарҳангии донишҷӯён барои ташаккули салоҳиятмандии омӯзгорони оянда нишон дода мешуд.

3. Дар матни диссертатсия ва автореферат баъзе ғалатҳои имлоӣ, техникӣ ва грамматикӣ ба назар мерасанд.

Камбудихои зикршуда ҳеҷ гоҳ қимати илмии кори диссертатсиониро паст намеkunанд. Дар ҳаллу фасли вазифаи пешгузошташуда диссертант далелу маводҳои заруриро ба тариқи васеъ истифода мебарад. Муаллифи рисола оид ба адабиёти илмии зарурӣ барои тадқиқоташ хуб огоҳӣ дорад.

Диссертатсияи Раҷабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» таҳқиқоти пурра ва комилан анҷомёфтаи илмӣ дар соҳаи муайяни илми муосир мебошад.

**Мутобиқати мукаммали таълифот,
истифодаи натиҷаҳои бадастомада**

Мутобиқати мукаммали таълифоти муаллиф дар 18 мақолаи илмӣ инъикос ёфта, аз ҷумла 4 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъ расидаанд. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, мизҳои мудаввар, семинарҳои илмӣ-назариявӣ, тренингиҳо васеъ баррасӣ гардидаанд. Мақолаҳои нашрнамудаи диссертант мазмуну мундариҷаи рисоларо

пурра дар бар мегиранд. Автореферат мазмун ва мухтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, ба талаботи мавҷуда ҷавобгӯ мебошад.

Хулоса

Вобаста ба мубрамият, нағвонии илмӣ, меъёри таҳқиқоти иҷрогардида ва аҳамияти илмию амалии натиҷаҳои бадастомада диссертатсияи номзадӣ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, бандҳои 31 ва 33-35 қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз «30» июни соли 2021, №267 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Раҷабова Фируза Садриддиновна барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 - Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) сазовор мебошад.

Номзоди илмҳои педагогӣ,
дотсенти кафедраи забонҳои
романӣ-германи Донишгоҳи
славянии Россия ва Тоҷикистон

 Камолова Б.Б.

Имзои дотсент Б.Б.Камоловаро тасдиқ менамоям:
Сардори шуъбаи кадрҳои Донишгоҳи
славянии Россия ва Тоҷикистон

 Рахимов А.А.

29 декабри соли 2022

Маълумот барои тамос:

734003 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Душанбе, кӯчаи М.Турсунзода, 30

тел. (+992 37) 221 35 50, Тел.+(992) 919345166

тел./факс: (+992 37) 221 05 70; 227 77 53

Е-mail: <http://www.rtsu.tj> rtsu-1996@mail.ru; u2rtsu@rambler.ru,
p.rektora@mail.ru

